

Special Olympics
Nationale Spelen
Twente 2022

ALLEMAAL WINNAARS

samen-werken-aan-gepast-sporten

Heeft u vragen of wenst u contact
naar aanleiding van dit rapport?
Neem dan contact op met
Hogeschool Windesheim via:

Ruben Buijserd
Docent-onderzoeker Sportkunde
pr.buijserd@windesheim.nl

onderzoeksrapport van:

hogeschool
Windesheim
Calo

INHOUD

Voorwoord
Samenvatting

05
07

01

Inleiding op het onderzoek

09

02

Een verkenning van het aangepaste speelveld

15

03

De staat van het aangepaste sport- en beweegaanbod in Twente

26

04

Gemeentelijke en bovengemeentelijke samenwerking in Twente

32

05

Conclusies en lessen

40

Literatuur
Bijlage 1

47
51

VOORWOORD

Het motto van Special Olympics Nederland is:

CHANGING LIVES! CHANGING ATTITUDES!

Het motto van Special Olympics Nederland is: 'Changing lives! Changing attitudes!' Wij geloven dat we met de kracht van sportlevers van mensen met een verstandelijke beperking positief veranderen. En houding en gedrag ten opzichte van mensen met een verstandelijke beperking verbeteren.

Maar wat betekent dat nu eigenlijk? Wat is de daadwerkelijk impact van Special Olympics Nationale Spelen op sporters en omgeving? Maken wij echt het verschil?! Veranderen wij levens, veranderen wij houding en gedrag. Uit de titel van dit onderzoek blijkt al het belang en dat we het verschil maken; 'allemaal winnaars'.

Studenten, coaches, trainers, organisatoren en sporters met een verstandelijke beperking kwamen in beweging met als grote katalysator: Special Olympics Nationale Spelen 2022 in Twente. Er was een stip op de horizon om samen voor te trainen, om elkaar te ontmoeten, de handen in een te slaan en om samen te strijden voor het podium.

Special Olympics Nationale Spelen in Twente stonden garant voor trotse, stralende sporters met blinkende medailles waarbij elke prestatie werd gevierd als een overwinning en iedereen de kans had om te winnen.

Zo'n sportevenement blijkt uit dit onderzoek heeft een stimulerende werking om meer inclusieve kansen te bieden en mensen met een verstandelijke beperking aan het sporten te krijgen én houden. Een inclusieve wereld, gedreven door de kracht van sport, waardoor mensen met een verstandelijke beperking actief, gezond en gelukkig zijn.

Special Olympics levert niet alleen een belangrijke bijdrage aan het fysieke, mentale en sociale welbevinden van de sporter, maar levert daarnaast ook een belangrijke en onmisbare bijdrage aan een positieve beeldvorming van mensen met een verstandelijke beperking als volwaardige burgers van onze samenleving. Een sportevenement waarbij jong, oud, met beperking en zonder beperking een ervaring krijgen die ze voor altijd zullen koesteren.

Een sportevenement waarbij jong, oud, met beperking en zonder beperking een ervaring krijgen die ze voor altijd zullen koesteren.

Met de resultaten uit dit onderzoek kunnen we daarop voortbouwen en zoals in de aanbevelingen is weergegeven; de vlam, dat warme gevoel, verder benutten. De vonkjes van acties in de verschillende domeinen aanwakkeren tot gezamenlijke lange termijnvisie en beleid op het gebied van inclusie. Zodat met de kracht van sportlevers van mensen met een verstandelijke beperking positief veranderen.

Ragna Schapendonk

Directeur Special Olympics Nederland

SAMENVATTING

In juni 2022 boden de veertien samenwerkende Twentse gemeenten plaats aan de Special Olympics Nationale Spelen (SONS'22), waar 3.000 deelnemers met een verstandelijke beperking en hun begeleiders participeerden in maar liefst 25 sporttoernooien. Het deed deelnemers volop stralen en dat bleek volgens begeleiders erg betekenisvol.

De opleiding Sportkunde (van Hogeschool Windesheim) heeft in opdracht van de Stichting Special Olympics Nationale Spelen Twente 2022 onderzoek gedaan naar 1) de impact van SONS'22 op het aangepaste sport en bewegen in Twente, 2) de lessen voor het stimuleren van sport en bewegen voor mensen met een (verstandelijke) beperking en 3) de rol die samenwerking tussen en binnen gemeenten daarin kan spelen.

Toenemende aandacht, gelijkblijvende belemmeringen

Met behulp van literatuurstudie is inzicht gecreëerd in bestaande kennis op de belangrijkste aspecten rondom het thema aangepast sporten. Uit het onderzoek blijkt dat aangepast sporten door de jaren heen in wisselende mate meer of minder op de sportbeleidsagenda's staat. Momenteel kan gesproken worden van toenemende aandacht. Er wordt al decennialang via beleid en interventies ingezet op het stimuleren van sport- en beweegdeelname voor mensen met een beperking, met een steeds breder sport- en beweegaanbod tot gevolg. Dat geldt ook voor de regio Twente. Maar helaas blijven ook al decennialang dezelfde 'hardnekkige' belemmeringen drempels te vormen voor de doelgroep om in beweging te komen.

SONS'22 maakte directe impact

Om de staat van het huidige aangepaste sport- en beweegaanbod en de impact die SONS'22 daarop heeft gehad in kaart te brengen zijn via enquêtering (in een 0- en 1-meting) sport- en beweegaanbieders bevestigd. Daaruit blijkt dat Twente een ruim, divers en duurzaam aangepast sport- en beweegaanbod kent, van volgens eigen beoordeling hoge kwaliteit maar her en der kwetsbaar als het gaat om de toekomstbestendigheid.

Sport- en beweegaanbieders zijn positief over de impact die SONS'22 heeft op de aandacht voor aangepast sporten.

En lijken gemiddeld een positieve invloed van SONS'22 op hun eigen sport- en beweegaanbod te rapporteren, meest opvallende resultante daarvan lijkt een toenemend aantal samenwerkingen met andere sport- en beweegaanbieders, de gemeente en het bedrijfsleven.

Momentum en kansen voor 'noaberschap'

Om een beeld te krijgen bij de (mogelijke) waarde van en kansen tot samenwerking ten behoeve van aangepast sport en bewegen zijn interviews gehouden met vertegenwoordigers van organisaties in de domeinen sport, zorg en welzijn, onderwijs en overheid. Iedere Twentse gemeente heeft het inclusief sporten als ambitie in lokaal beleid verankerd, en nagenoeg alle partijen in die gemeenten zeggen zich te willen inspannen om (boven) lokaal samen te werken aan een beter aangepast sport- en beweegklimaat. Waarbij die samenwerking ook breed gezien wordt als een belangrijke en benodigde bijdrage.

In het bijzonder lijken partijen in de zorg en onderwijs ontvankelijk voor (boven)lokale samenwerking en dat is potentieel betekenisvol in het bereik en de toeleiding van de doelgroep of het ontsluiten van kennis en kunde over het begeleiden van de doelgroep. Juist daar lijkt dus nog een wereld te winnen, om deze intermediaire organisaties de brug te laten slaan tussen de niet-sporter en het aangepaste sport- en beweegaanbod.

Special Olympics is de grootste sportorganisatie voor mensen met een verstandelijke beperking wereldwijd. De filosofie achter Special Olympics is dat iedereen met een verstandelijke beperking op zijn of haar eigen niveau moet kunnen sporten. Plezier staat voorop. In Nederland worden de activiteiten gecoördineerd door Special Olympics Nederland. Sinds 1998 worden eens in de twee jaar de Nationale Spelen georganiseerd, steeds in een andere gemeente of regio van samenwerkende gemeenten.

Special Olympics Nationale Spelen 2022 (SONS'22)

Van 10 tot en met 12 juni 2022 vond dit grootste multisportevenement voor mensen met een verstandelijke beperking plaats in de regio Twente. De veertien samenwerkende Twentse gemeenten ontvingen samen meer dan 3.000 atleten en begeleiders in maar liefst 25 sporttoernooien. In elk van de veertien Twentse gemeenten vond minimaal één sportevenement plaats, op de campus van de Universiteit Twente was een Special Olympics-atletendorp ingericht en het FBK-stadion was het toneel van een grootse openingsceremonie. Allemaal mogelijk gemaakt door de inzet van ruim 2.800 vrijwilligers.

Een weekend lang was Twente het podium waarop de verstandelijke beperkte sporter kon stralen. Na drie zonovergoten dagen schitterden 6.500 uitgereikte medailles om de nek van vele stralende atleten. Atleten en hun begeleiders beleefden naar eigen oordeel een stralend én betekenisvol weekend (Hogeschool Windesheim, 2022). Het evenement zelf straalde figuurlijk een mediawaarde van 6,3 miljoen euro uit (Special Olympics, 2022).

De organisatie heeft de handen uit de mouwen gestoken om de ambities uit de BID-campagne 'Hier op an!' waar te maken.

De organisatie van dit evenement vergde een professionele aanpak en zowel financieel, organisatorisch en inhoudelijk veel inzet. Daartoe is de stichting Special Olympics Nationale Spelen Twente 2022 opgericht, die vanuit een professionele bureauorganisatie samen met de Twentse gemeenten, Provincie Overijssel, sportverenigingen, maatschappelijke organisaties en het bedrijfsleven de handen uit de mouwen heeft gestoken om de ambities uit de BID-campagne 'Hier op an!' waar te maken. Dat was naast de organisatie van het hoofdevenement een brede campagne van diverse nevenactiviteiten, van bedrijfsevents tot expertmeetings rondom inclusiviteit, om de voor- en nalatenschap van het hoofdevenement te versterken.

Beleidsrelevantie

Op verzoek van het regionaal bestuurlijk overleg sport en bewegen kwamen de veertien Twentse gemeenten in 2017 met een Twentse visie op sport en bewegen (Sport en bewegen in Twente, 2017). De ondertitel van deze gemeenschappelijke regionale visie luidde 'Regionale samenwerking is noaberschap vanuit eigen kracht!' Daarmee spraken gemeenten het geloof in ieders eigen kracht en het belang om die met elkaar uit te wisselen uit.

Eén van de thema's in de Twentse visie, die ook op andere plekken in Nederland veelal regionaal wordt aangevlogen, betreft het meedoen door kwetsbare groepen (lees; mensen met een beperking) aan sport en bewegen.

Vanuit de toch al nauwe onderlinge samenwerking namen de Twentse gemeenten vanuit die pijler samen het initiatief tot het indienen van een BID-book om de Special Olympics Nationale Spelen naar Twente te halen. Het onderliggende doel daarvan was om daarmee blijvende impact te generen voor het sport- en beweegklimaat voor mensen met een beperking in Twente.

nmiddels is een hernieuwde versie van de regionale beleidsvisie voor de periode 2022-2026 vastgesteld, daarin hebben opnieuw dit thema en deze doelgroep een nadrukkelijke plek. In deze komende beleidsperiode is het Twentse doel om de nalatenschap van de Nationale Spelen optimaal te benutten.

"Specifiek is er aandacht voor de legacy van SONS 2022, waarbij het een uitdaging wordt om de positieve aandacht om te zetten in structurele effecten op de sport- en beweegdeelname van mensen met een beperking. Het is van groot belang het momentum dat met SONS 2022 werd gecreëerd optimaal te benutten en op lokaal niveau dit als vliegwieleffect in te zetten."

Figuur 1 - Uit: voorliggend concept 'Twentse visie op sport en bewegen 2022-2026'

Naast de organisatie van een succesvol evenement, wilden de samenwerkende gemeenten in Twente een stevigere basis leggen voor de sport voor mensen met een (verstandelijke) beperking op lokaal en regionaal niveau.

De organisatie van de SONS 2022 noemt de Spelen niet het eindpunt, maar beschouwt het evenement als het beginpunt om het sportaanbod voor mensen met een beperking te versterken.

Het bovengenoemde 'momentum' is er nu en dat moet optimaal benut worden door de resultaten van dit onderzoek te delen met regionale en lokale partijen, zodat het meteen in de praktijk gebracht kan worden. In deze rapportage staat een weergave van de resultaten en bovendien ook praktische aanbevelingen om de sport- en beweegdeelname van mensen met een beperking positief te beïnvloeden.

Onderzoek

De stichting en haar samenwerkende partners stelden zich tot doel de meest impactvolle Nationale Spelen ooit te organiseren. Die doelstelling sluit aan bij de wereldwijde filosofie van Special Olympics, samengevat in de slogan 'Changing Lives, Changing Attitudes'.

Rondom het evenement zijn daartoe diverse initiatieven genomen om, in eigen woorden, zowel 'voor- als nalatenschap' te creëren, zoals de Sportcarroussel, een Torchrun en de afvaardiging van een Twentse Sportploeg. De stichting Special Olympics Nationale Spelen Twente 2022 heeft de opleiding Sportkunde van Hogeschool Windesheim gevraagd om in dit kader onderzoek te doen naar de duurzame maatschappelijke impact van het evenement en de rol die samenwerking binnen en tussen de Twentse gemeenten daarin kan spelen.

Resultaten en aanbevelingen zijn veelal gericht op het niveau van het regionale en lokale context en zijn voor betrokken organisaties op die niveaus beleidsrelevant, met als kerndoel in de praktijk bij te dragen aan het verbeteren van het aangepaste sport- en beweegaanbod en de deelname daaraan in Twente.

1.1

ONDERZOEKSVRAGEN

Met dit onderzoek is beoogd antwoord te geven op de volgende, door de stichting en de hogeschool vastgestelde onderzoeksvragen¹:

1. Wat is de impact van de SONS '22 op het aangepaste sportaanbod binnen de veertien Twentse gemeenten en welke stakeholders waren hierbij betrokken?

3. Hoe heeft in de aanloop van SONS '22 de samenwerking voor het aangepaste sportaanbod in de bovengemeentelijke werkgroep vorm gekregen?

2. Hoe heeft in de aanloop van SONS '22 de samenwerking voor het aangepaste sportaanbod binnen de veertien Twentse gemeenten vorm gekregen?

4. Wat kunnen we leren van de impact van de SONS '22 en de samenwerking hierin voor toekomstige samenwerking t.b.v. het aangepaste sportaanbod in en tussen de veertien Twentse gemeenten?

1.2

METHODE

Dit onderzoek is gebaseerd op de principes van actiegericht en beleidsrelevant onderzoek, waarbij de onderzoeksvraag vanuit de praktijk vorm heeft gekregen en het onderzoek op zichzelf onderdeel uit heeft gemaakt van de handelingspraktijk.

Het onderzoek is uitgevoerd in de periode rondom SONS '22, zowel voorafgaand aan als na afloop van het evenement. Onderweg is opgedane en ontwikkelde kennis actief gedeeld

met de belangrijkste actoren van het onderzoek (lees; participerende gemeenten en respondenten) en aanbevelen deze te benutten in de handelingspraktijk.

De onderzoeksvragen zijn middels de toepassing van diverse onderzoeksmethodes beantwoord. Hieronder worden deze per onderzoeksvraag beschreven en verantwoord.

ONDERZOEKSVRAAG 1: IMPACT OP HET AANGEPASTE SPORT- EN BEWEEGAANBOD

Middels een kwantitatieve onderzoeksmethode is een beeld gevormd van de staat van het Twentse sport- en beweegaanbod dat passend is (gemaakt) voor mensen met een beperking. Er is een online enquête ontworpen die op twee momenten is afgenomen onder de populatie van

Twentse sport- en beweegaanbieders met aangepast sport- en beweegaanbod. De 0-meting (n=43) vond plaats in het laatste kwartaal van 2021, voorafgaande aan het evenement. De 1-meting (n=53) vond plaats in het vierde kwartaal van 2022, na afloop van het evenement.

ONDERZOEKSVRAAG 2 EN 3: SAMENWERKING BINNEN EN TUSSEN GEMEENTEN

Door middel van een kwalitatieve onderzoeksmethode is gepoogd een beeld te vormen van de samenwerking binnen en tussen de Twentse gemeenten met betrekking tot aangepast sport- en beweegaanbod. In het vierde kwartaal van 2021 is een literatuurstudie gedaan. Op basis van het daaruit gevormde theoretisch kader zijn in het eerste kwartaal van 2022 interviews afgenomen onder

relevante (boven)lokaal opererende organisaties (overheid, zorg en welzijn, onderwijs en sport) die invloed hebben op het sport- en beweeggedrag van de doelgroep, met als doel inzicht te krijgen in de bijdrage die samenwerking tussen de partijen kan leveren aan het succesvol stimuleren van aangepast sporten.

ONDERZOEKSVRAAG 4: LERING

Deze onderzoeksvraag is beantwoord aan de hand van analyse van de resultaten van de hierboven genoemde toe te passen onderzoeksmethodes en veldwerk. Het resultaat hiervan vormt de slotconclusie van dit rapport.

Voor achtergronden, toelichting en verantwoording van de onderzoeksmethode en -resultaten kunt u zich richten tot de opleiding Sportkunde van Hogeschool Windesheim in persoon van Ruben Buijserd via pr.buijserd@windesheim.nl.

1.3

LEESWIJZER

Allereerst wordt in hoofdstuk twee een theoretische inleiding op het thema gegeven. In hoofdstuk drie worden vervolgens de resultaten van de kwantitatieve impactstudie naar het sport- en beweegaanbod in Twente gepresenteerd en besproken. Daarna wordt in hoofdstuk vier ingegaan op

de resultaten van de kwalitatieve studie onder relevante stakeholders over de kracht van samenwerking. In hoofdstuk vijf wordt gepoogd onderzoeksvraag 4 te beantwoorden door de conclusies en lessen te delen die uit dit onderzoek getrokken kunnen worden.

02

EEN VERKENNING VAN HET AANGEPASTE SPEELVELD

Dat er groeiende aandacht is voor het thema inclusie en specifiek het bewegen door mensen met een beperking blijkt ook uit een groot aantal (recente) aanpalende studies in de Nederlandse context. In dit hoofdstuk worden deze verdeeld naar een aantal subthema's gedeeld en besproken.

Hiermee duiden we de doelgroep, hun beweeggedrag, hun geldende motieven en belemmeringen, het belang en betekenis van inclusie in de sport vanuit al bestaande kennis. Want niet gedeelde kennis is geen kennis.

2.1

DE DOELGROEP

Dit onderzoek richt zich, net als Special Olympics, in het bijzonder op mensen met een verstandelijke beperking. In dit onderzoek hanteren we daarvoor de volgende definitie: "Iemand met een verstandelijke beperking heeft een aangeboren of een later in de ontwikkeling optredende stoornis in de intellectuele functies. Dit gaat gepaard met beperkingen in de sociale (zelf)redzaamheid" (VZinfo.nl, 2020).

De groep mensen met een verstandelijke beperking in Nederland is zeer heterogeen. Zo zijn er meerdere gradaties van verstandelijke beperkingen en zijn er allerlei genetische syndromen die een verstandelijke beperking kunnen veroorzaken.

We beperken ons in dit onderzoek tot de prevalentie van een licht verstandelijke beperking. De groep licht verstandelijk beperkten (LVB'ers) doen relatief vaak een beroep op publieke voorzieningen en kunnen daarom gezien worden als de doelgroep voor het openbare georganiseerde sportaanbod.

Met LVB'ers wordt in Nederland bedoeld: mensen met een IQ tussen de 50 en 70 en mensen met een IQ tussen de 70 en 85 die niet sociaal redzaam zijn (zwakbegaafden).

De sociale redzaamheid betreft onder andere het gebruikmaken van gemeenschapsvoorzieningen als sport en bewegen, ontspanning en gezondheidsgedrag.

Er zijn geen registraties van het IQ en/of de sociale redzaamheid van de bevolking. Daarom is het aantal mensen met een verstandelijke beperking niet precies vast te stellen en moet hun aantal worden geschat. De schatting is met grote onzekerheid omgeven omdat de informatie over het aantal mensen in deze groepen schaars en onvolledig is (SCP, 2019). Dit geldt ook op het niveau van de regio Twente en de individuele Twentse gemeenten.

2.2

SPORT- EN BEWEEGDEELNAME

De sportparticipatie onder de doelgroep blijft ver achter op de participatie aan sport door met mensen zonder beperking. Het lijkt erop dat deze procentuele achterstand, ondanks de vele beleidsaandacht en inspanningen, nog niet wordt ingelopen. In een recente trendrapportage over de sport- en beweegdeelname van volwassenen met een beperking (18-79 jaar) tussen 2001-2019 laat de deelname van volwassenen met een beperking (lichamelijk en verstandelijk) geen vooruitgang zien, terwijl die van de algemene volwassen bevolking wel een lichte groei laat zien (Van den Dool et al., 2022).

Op wekelijkse basis sport een derde van de mensen met een licht verstandelijke beperking (33%).

Uitgegaan wordt van een prevalentie in Nederland van 6,4% van de bevolking, dat staat gelijk aan ongeveer 1,1 miljoen LVB'ers (Woittiez et al., 2019). Toegepast op Twente betekent dit dat er zo'n 40.000 inwoners tot de doelgroep LVB behoren. Voor zover na te gaan bestaan er geen schattingen die recenter en/of preciezer zijn.

In Twente komt dat naar schatting dan neer op 13.000 mensen met een verstandelijke beperking.

Bij kinderen (36%) en jongeren (47%) ligt het aandeel hoger dan bij volwassenen (27%) en ouderen (12%). De wekelijkse sportdeelname bij deze groep ligt lager dan bij de algemene bevolking van 4 jaar en ouder (54 procent in 2021; RIVMa, 2021).

Van mensen met een verstandelijke beperking die deelnemen aan sport of aan wandelen of fietsen als ontspanning doet het grootste deel dit ongeorganiseerd (36%). Bijna een kwart (23%) is lid van een sportvereniging.

Inclusief niet-sporters is 14 procent van de mensen met een verstandelijke beperking lid van een sportvereniging (Van den Dool et al., 2022).

Mensen met een verstandelijke beperking sporten of bewegen verder via de zorginstelling, een fitnesscentrum of bijvoorbeeld in therapeutisch verband. Van de sporters en/of bewegers die lid zijn bij een sportvereniging, is bijna de helft (46%) lid van een vereniging speciaal voor mensen met een beperking. De sporten die sporters met een verstandelijke beperking in 2020 het vaakst beoefenen zijn zwemmen (31%), fitness (21%), voetbal (10%), paardrijden (7%) en sporten in therapeutisch verband (7%) (Van Lindert et al., 2020).

Van de Nederlandse bevolking van 6 jaar en ouder is dat 29 procent (RIVM, 2021b).

Uitgaande van de berekeningen hierboven sporten bij benadering 26.000 Twentenaren met een licht verstandelijke beperking niet op wekelijkse basis. Van de niet-sportende mensen met een beperking (lichamelijk of verstandelijk) wil een derde wel gaan sporten (Fonds Gehandicaptensport, 2022). Inspanningen zouden er op gericht moeten zijn deze doelgroep te faciliteren en stimuleren tot sport en bewegen op structurele basis.

2.3

De redenen waarom mensen met een verstandelijke beperking sporten en bewegen komen redelijk overeen met die van de bevolking in het algemeen (Van den Dool, et al., 2022). Zij sporten vooral voor plezier en ontspanning. Gezondheid of fit worden komt op de tweede plaats, gevolgd door gezelligheid of contact met anderen.

Ook zelfvertrouwen kweken en energie kwijtraken zijn redenen om te sporten.

BEWEEGREDEKENEN

Vertegenwoordigers vinden deelname aan sport over het algemeen belangrijk voor hun naaste met een verstandelijke beperking. Aan wedstrijden meedoen of winnen is slechts voor 5 procent een reden om te sporten of bewegen (Van Lindert et al., 2020).

Eerder onderzoek bevestigt dezelfde motieven, in iets andere volgorde, als belangrijkste redenen om te sporten voor mensen met een verstandelijke beperking (Von Heijden et al., 2013; Hoogendoorn & De Hollander, 2016). Voor mensen met een licht verstandelijke beperking is specifiek ook de bijdrage aan het mentale welzijn reden om te sporten (Haarmann et al., 2019).

Voor de doelgroep dat niet alleen eigen motieven in dit opzicht gelden, maar dat de interpersoonlijke omgeving (naasten) met eigen motieven aanzetten tot bewegen door de doelgroep. Zij beïnvloeden en bepalen soms de sport- en beweegdeelname van de doelgroep.

Naasten van mensen met een (licht) verstandelijke beperking benadrukken het belang van bewegen voor de lichamelijke en geestelijke gezondheid, zo blijkt uit kleinschalig onderzoek van Haarmann et al. (2009). In datzelfde onderzoek geven zowel LVB'ers als hun naasten het belang aan van het door sport deelnemen aan de samenleving: meedoen!

2.4

SOCIAALECONOMISCHE IMPACT SPORT EN BEWEGEN

In het kader van het bredere project "Sporthulpmiddelen beter beschikbaar en bereikbaar" van het Ministerie van VWS, vroeg Kenniscentrum Sport & Bewegen aan onderzoeksbureau Rebel (Voskamp & Koning, 2022) om de sociaaleconomische waarde van sport en bewegen voor mensen met een verstandelijke beperking te bepalen. Als ook in voorgaande studies (waaruit bleek dat de maatschappelijke opbrengsten van sport en bewegen ca. 2,7 keer hoger zijn dan de kosten) werd deze waarde gemeten naar de sociale effecten, de arbeidsmarkteffecten en de gezondheidseffecten.

Er wordt geconcludeerd dat er geen wezenlijk meetbaar verschil (ten opzichte van de volledige populatie) in sociale effecten optreedt als gevolg van sport en bewegen. Belangrijke notie is dat de onderzoekers verwachten dat de sociale effecten van sport en bewegen bij verstandelijk beperkten minstens net zo groot zijn als bij de gemiddelde Nederlander. Dat volgt uit de sterke (anekdotische) verbeteringen op het gebied van het gevoel van eigenwaarde, sociale vaardigheden en sociale interactie.

Het onderzoek veronderstelt dat eventuele positieve arbeidsmarkteffecten bij mensen met een verstandelijke beperking vanwege een lage arbeidsparticipatie en productiviteit niet optreden.

Met betrekking tot de gezondheidseffecten geldt dat de bespaarde zorgkosten, de toename in de kwaliteit van leven en in levensverwachting ruim hoger zijn bij mensen met een verstandelijke beperking (ten opzichte van de volledige populatie).

Zo kan worden gesteld dat sporten en bewegen voor mensen met een verstandelijke beperking tot een meer dan gemiddelde gezondheidswinst leidt.

Algemeen is met name door die gezondheidswinst de sociaaleconomische waarde van sport en bewegen hoger dan bij de gemiddelde Nederlander.

2.5 BEWEEGBELEMNERINGEN

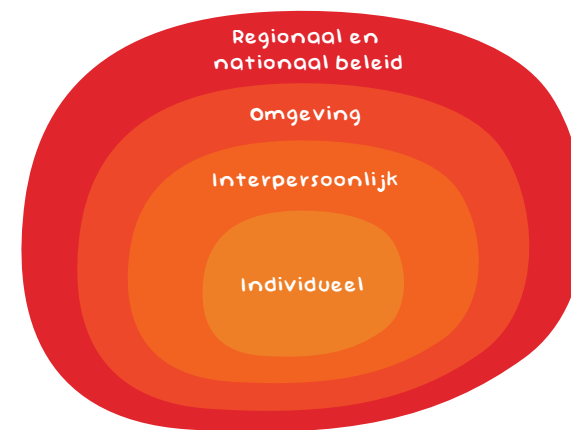
Belemmeringen voor mensen met een (verstandelijke) beperking zijn decennialang dezelfde, zo concluderen Van Lindert en De Jonge (2022) in hun onderzoek onder experts en de doelgroep in het landschap van inclusief sport en bewegen voor mensen met een beperking.

De gesignaleerde problemen als het gaat om sporten en bewegen voor mensen met een beperking zijn 'hardnekkig' zo stellen ze. Mensen met een beperking komen weliswaar als aandachtsgroep steeds terug in beleid, met af en toe een tussenpoos zonder aandacht, maar het lijkt erop dat steeds opnieuw dezelfde knelpunten worden aangekaart en oplossingen worden aangedragen, maar dat structurele verbetering van toegankelijkheid en/of de deelname door de jaren heen uitblijft.

Om de belemmeringen hier in beeld te brengen, wordt gebruik gemaakt van het Adapted ecological model of the determinants of physical activity (Bauman et al., 2014).

Via dit model worden belemmeringen ingedeeld in op individueel, interpersoonlijk, omgevings- en beleidsniveau (RIVM, 2016).

Het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu heeft in 2016 een vereenvoudigde versie gemaakt van het model:

Figuur 2 - Ecological model... physical activity – bewerking van RIVM (2016)

2.5.2

Voor de meeste mensen met een verstandelijke beperking geldt dat zij in meer of mindere mate afhankelijk zijn van hun sociale omgeving (ouders, speciaal onderwijs of de zorginstelling). Dus niet alleen hun eigen belemmeringen, maar ook die van hun ouders of begeleiders spelen een rol. Zo ontbreekt bij de sociale omgeving zoals ouders en begeleiders vaak kennis over (het belang van) sporten en bewegen voor deze doelgroep (Haak, 2013).

De directe sociale omgeving van de doelgroep speelt een belangrijke rol bij het steunen van sport- en beweegdeelname. Daarom zou de betrokkenheid, bewustwording en kennis van de positieve effecten van bewegen maar ook bewustzijn van de persoonlijke fysieke mogelijkheden van de doelgroepen niet alleen gestimuleerd mogen worden bij de persoon zelf, maar ook bij de directe sociale omgeving (Hoogendoorn & De Hollander, 2016).

Mensen met een verstandelijke beperking hebben vaak extra begeleiding nodig om te (gaan) sporten en bewegen.

INTERPERSOONLIJKE BELEMNERINGEN

Deze is niet altijd beschikbaar. Bij de doelgroepen waarbij de zorg een grote rol speelt, is beweegstimulering vanuit de zorg dan ook aan te bevelen.

Er is uit onderzoek tegelijkertijd weinig bekend over de rol van belangrijke/invloedrijke volwassenen in het leven van het kind (als ouders, schoolpersoneel, zorgprofessionals en sportprofessionals) in het stimuleren van het sporten en bewegen van kinderen met een beperking, wat ze nodig hebben om deze kinderen te stimuleren en hoe ze elkaar wellicht kunnen ondersteunen (De Jonge & Van Lindert, 2020).

2.5.1 INDIVIDUELE BELEMNERINGEN

Mensen met een verstandelijke beperking ervaren naast de beperking op zichzelf ook andere persoonlijke belemmeringen, zoals bredere gezondheidsproblemen of het ontbreken van de behoefte om te sporten. Daarmee is gebrek aan motivatie een belangrijke belemmerende factor (Aherne & Coughlan, 2016; Caton et al., 2012; Downs et al., 2013; Mahy et al., 2010). Voor jongeren met een verstandelijke beperking is dat zelfs

de belangrijkste reden om niet te sporten of bewegen (Van Lindert et al., 2020). Tevens is het missen van zelfeffectiviteit een individuele belemmering waardoor personen met een beperking niet sporten. Het RIVM bevestigt dit in het rapport 'Drijfveren en belemmeringen van ondervertegenwoordigde groepen' (Hoogendoorn & De Hollander, 2016), sporters zijn moeilijk in staat zichzelf te organiseren of bijvoorbeeld bang niet mee te kunnen komen met andere deelnemers.

2.5.3 OMGEVINGSBELEMMERINGEN

Het gebrek aan deskundige begeleiding bij het sporten en het gebrek aan sportmogelijkheden in de buurt werken (met name voor kinderen met een beperking) belemmerend en worden in veel studies genoemd als belangrijkste omgevingsbelemmeringen.

Wat betreft de eerste geldt dat een sterke afhankelijkheid van begeleiding vaak een belemmering voor sport- en beweegdeelname, wat in verband staat met gebrek aan zelfeffectiviteit en autonoom handelen. Daardoor spelen een gebrek aan assistentie en kennis van de doelgroep en (passende) sport- en beweegactiviteiten van de sociale omgeving vaak een grote negatieve rol bij de sport- en beweegdeelname (Hoogendoorn & De Hollander, 2016).

Wat betreft het aanbod geldt dat in de afgelopen decennia een ruime toename in het aantal sportmogelijkheden voor mensen een beperking is ontstaan. Echter blijft dit achter op regulier aanbod en de reguliere deelname.

opvallend is dat in onderzoek van het mulier instituut 36% van de sportverenigingen aangeeft niet bereid te zijn op het niet mogelijk te achten sport- en beweegaanbod voor mensen met een verstandelijke beperking te organiseren (Gutter et al, 2019).

Dat percentage is in de afgelopen jaren zelfs licht gegroeid. 64% is wel bereid, maar ziet niet altijd hoe dit mogelijk te maken is. Dat vraagt om professionele begeleiding.

Sportverenigingen (zowel met als zonder leden met een beperking) geven in datzelfde onderzoek aan dat er een beperkte vraag of behoefte vanuit de doelgroep (bekend) is en er te weinig vrijwilligers, laat staan kundig kader beschikbaar is om nieuw aangepast aanbod te ontwikkelen en begeleiden.

In Twente is dankzij het platform Uniek Sporten (www.unieksporten.nl) inzicht in het aangepaste sport- en beweegaanbod dat toegankelijk is voor mensen met een beperking. Er blijkt verdeeld over alle veertien gemeenten een ruim aanbod van zo'n 175 sport- en beweegaanbieders (verdeeld over de sectoren sport, zorg en welzijn) die gezamenlijk een veelvoud aan activiteiten aanbieden die toegankelijk zijn voor mensen met een beperking, waarmee ze samen zo'n 40 verschillende sporten voor deze doelgroep mogelijk maken. Wat opvalt is dat in de Twentse steden (Almelo, Enschede en Hengelo) een hoge concentratie van passend aanbod is en dat in dit de dorpen heel erg wisselend is.

Figuur 3 - Concentratie passende voetbal- en hockeyactiviteiten (v.l.n.r.) voor verstandelijke beperkte sporters in Twente

Dat blijkt ook uit figuur 3, waar de aangepaste voetbal- en hockeyactiviteiten in Twente zijn weergegeven. Het betreft hier de in Nederland twee grootste sporten die georganiseerd worden beoefend. Uit de figuur wordt zichtbaar dat verdeeld naar veertien gemeenten op twaalf locaties met redelijke spreiding kan worden gevoetbald en dat alleen in de drie grote steden kan worden gehockeyd door de doelgroep. Dus ondanks het grote aantal aanbieders en activiteiten is er geen sprake van volledige kansengelijkheid.

Wat betreft de toegankelijkheid van bestaand aanbod geldt dat 'vervoer' in de praktijk veelal genoemd wordt als belemmering die leidt tot letterlijk beperkte bewegingsvrijheid van de doelgroep. Uit een onderzoek van Special Heroes (2018) geeft 36% van de respondenten aan dat ze gebruik maken van de taxi vanuit de Wmo.

26% geeft aan ontevreden te zijn over het vervoer naar de sportlocatie (Special Heroes, 2018).

Deze belemmering kan tevens ingedeeld worden op beleidsniveau, daar de vervoersbudgetten die beschikbaar worden gesteld (bijvoorbeeld vanuit de Wmo) vaak beperkt zijn. Het budget wordt vaak ingezet voor sociale activiteiten in plaats van sporten. Daarmee dienen (begeleiders van de) sporters zelf alternatief vervoer te organiseren naar vaak verder gelegen aangepast sportaanbod. De reistijd moet idealiter niet te lang zijn en het moet niet te veel energie kosten om ergens naar toe te gaan, beide beïnvloeden negatief de motivatie (Leemrijse et al., 2019).

De kracht van het Nederlandse sportlandschap - dat er sprake is van een netwerkstructuur - lijkt ook een zwakte. In onderzoek naar inclusief sporten (Van Lindert & De Jonge) blijkt dat onder diverse betrokken experts een gevoel van ongemak heerst over de omvang van het landschap.

Om efficiënt aan de gezamenlijke ambitie (stimulering van deelname van mensen met een beperking) te werken, zou het helpen als iedere partij een afgebakende rol heeft of aanneemt, elkaar aanvult en niet overlapt. Met als doel dat schaarse middelen (geld en menskracht, ook een ervaren knelpunt) beter worden ingezet en ten goede komen aan het algemene belang van alle organisaties.

2.6 SAMENWERKING IN HET LANDSCHAP

Kenniscentrum Sport & Bewegen stelt samen met diverse partners als NOC*NSF en Grenzeloos Actief dat samenwerking een randvoorwaarde is voor inclusief sport en bewegen door de doelgroep. Zo stelt ze dat krachtenbundeling van verschillende partijen nodig is om sport en bewegen voor iedereen met een beperking mogelijk te maken en de vraag naar sport- en

beweegaanbod te matchen aan een passend aanbod in de buurt. Dit idee lijkt in beleid en praktijk veel draagvlak te vinden en wordt als algemene consensus geaccepteerd. Zo blijkt ook uit het advies van de NLSportraad (2020) om dit specifieke thema sectoroverstijgend en bovenlokaal (daar zelfs provincies een wettelijke taak te geven) aan te pakken.

2.5.4 BELEIDSBELEMMERINGEN

Betrokken en belanghebbende organisaties in het sport- en beweeglandschap voor mensen met een beperking wijzen als knelpunt aan dat partijen in het landschap slecht bekend zijn met de wensen en behoeften van mensen met een beperking.

Gemeentelijke beleidsmedewerkers geven aan (nog) grotendeels onbekend te zijn met de wensen en behoeften voor sporten en bewegen van mensen met een beperking (Gutter & Van Lindert, 2020).

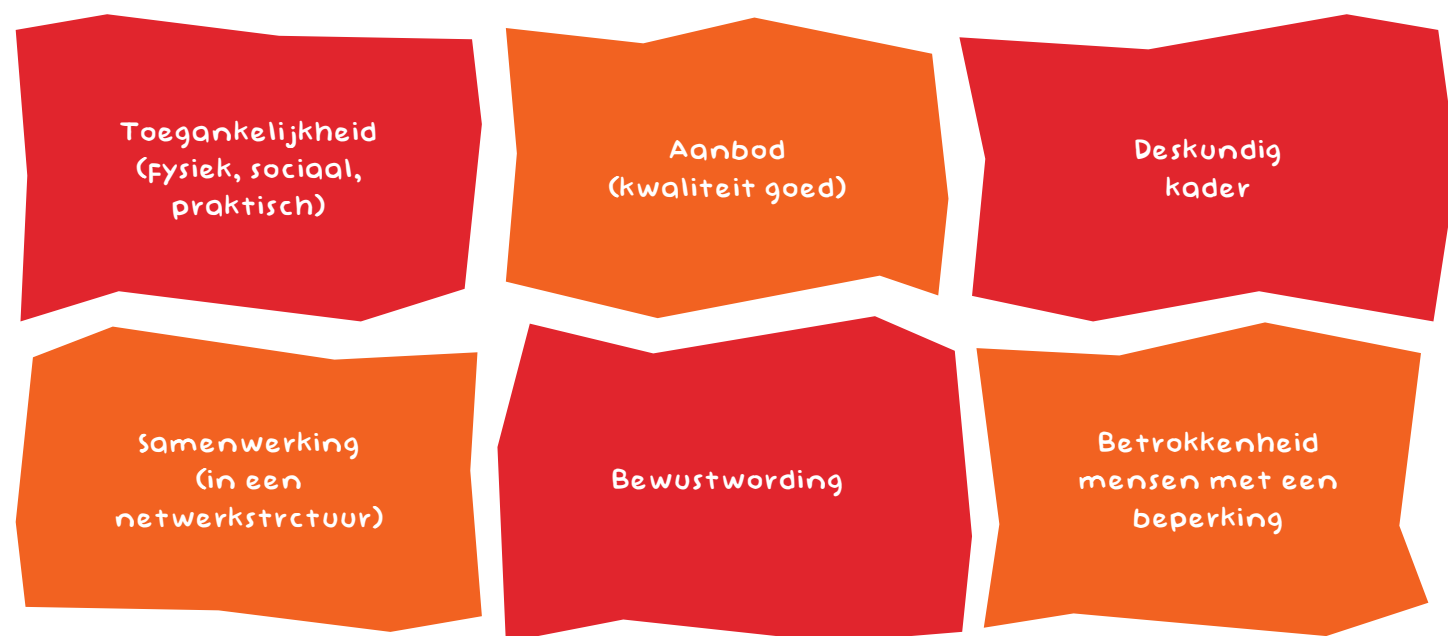
Behoeftenonderzoek wordt nauwelijks uitgevoerd, er is weinig contact met of betrokkenheid van mensen met een beperking en organisaties in het veld vinden het moeilijk hen te bereiken (Van Lindert & De Jonge, 2022). Dit gemeenschappelijke knelpunt belemmert organisaties om (passend) beleid en sport- en beweegaanbod voor mensen met een beperking op te zetten. Vanuit de uitgangspunten van het VN-verdrag Handicap bekeken ('niets over ons, zonder ons') kan dit als problematisch worden beschouwd.

Betrokken partijen in het speelveld geven in het onderzoek van Van Lindert & De Jonge (2022) aan behoefte te hebben aan meer afstemming en hopen in het ideale landschap deze afstemming te hebben bereikt en belemmeringen voor mensen met een beperking om deel te nemen aan sporten en bewegen te hebben weggewerkt. Daarvoor moet worden gewerkt aan een aantal verbeterpunten in het landschap, zoals een nog betere samenwerking, heldere taak- en rolverdeling en verdeling of beschikbaarheid van middelen (financiering en menskracht), meer draagvlak bij de ‘reguliere’ partijen en beter contact met en betrokkenheid vanuit de doelgroep.

In een studie van het Mulier Instituut uit 2021 over (de werking van het toenemend aantal) regionale samenwerkingsverbanden op dit thema wordt duidelijk dat betrokken professionals nog geen consensus hebben over de betekenis van inclusie in de specifieke context van sport en bewegen door mensen met een beperking: deelnemen in regulier of deelnemen in aangepast uitgezonderd sport- en beweegaanbod door al dat niet specifieke aanbieders.

Hier geldt voor de regio Twente dat het aan te raden is hierin een eigen betekenis te bepalen, wat als leidend principe richting geeft aan de inspanningen.

Figuur 4 - Randvoorwaarden voor inclusief sport en bewegen (Bron: Mulier Instituut)

2.7

Inclusie is een complex begrip. In beleid, praktijk en literatuur is geen consensus over wat inclusie precies betekent. De term inclusie kent diverse definities en opvattingen. Zoals Van Lindert en De Jonge (2021) beschrijven, doelt de term zowel op een toestand (een specifieke situatie wordt als meer of minder inclusief ervaren) als op een proces (een ontwikkeling) en een streven of ambitie (een stip op de horizon). Vervolgens kan inclusie in sommige contexten doelen op emancipatie, participatie en mensenrechten, en in andere contexten op waardering en erkenning (Kasteleijn, 2021).

Bij inclusie in het huidige beleid streven partijen ernaar dat de sport als vanzelfsprekend toegankelijk is voor iedereen die wil sporten, ongeacht achtergrond, in plaats van specifieke focus op mensen met een beperking. Inclusie is daarmee een breed begrip. Volgens het VN Verdrag voor personen met een handicap verdient deze doelgroep echter een meer expliciet specifieke aanpak.

In Nederland geeft 40% van de gemeenten aan specifieke beleidsdoelstellingen te hebben op het gebied van (inclusief) sport en bewegen voor mensen met een beperking (Gutter & Van Lindert, 2020).

INCLUSIE

De samenwerkende gemeenten in de regio Twente spreken dit in haar visie op sport en bewegen ook zo uit.

Van Lindert en De Jonge (2022) merken op dat sporten of bewegen bij dezelfde aanbieder als mensen zonder beperking (in een apart team of samen) als meest wenselijke vorm van inclusie wordt beschouwd. Dat past bij het eerdergenoemde VN-verdrag dat gelijke toegankelijkheid en kansen voorschrijft.

Daarin lijkt zich impliciet een voorkeur af te tekenen voor de georganiseerde reguliere sportsetting, zowel in beleid als in de organisatie van sport. Dit sluit aan op de ‘Organisatorische Integratie’ die rond de eeuwwisseling in gang is gezet en waardoor inmiddels 47 sportbonden verantwoordelijkheid hebben overgenomen voor de organisatie en ontwikkeling van sport voor mensen met een beperking binnen hun tak van sport.

Deze voorkeur komt voort uit het idee dat sporten in een reguliere sportsetting zorgt voor ontmoeting tussen mensen met en zonder een beperking. Dat wordt als wenselijk gezien en zorgt ervoor dat wederzijds begrip ontstaat.

Mulier Instituut vertaalt deze collectieve begripsvorming van 'inclusief sport en bewegen' vanuit haar onderzoek naar zes principes:

Figuur 5 - Zes principes van inclusie in sport en bewegen (bron: Mulier Instituut)

² Bij omnispportverenigingen geldt daarbij dat de afzonderlijke sporten als afzonderlijke aanbieders gezien kunnen worden.

03

DE STAAT VAN HET AANGEPASTE SPORT- EN BEWEEGAANBOD IN TWENTE

3.1

Ten tijde van de 0-meting in december 2021 waren via het online platform Uniek Sporten 164 sport- en beweegaanbieders² in de regio Twente bekend die aangepaste sport aanboden. Onder deze populatie is een enquête verspreid die door 43 sport- en beweegaanbieders is ingevuld.

De 1-meting vond plaats in oktober 2022, daaraan verleenden 53 Twentse sport- en beweegaanbieders hun medewerking. Dat betrof zowel respondenten die aan de 0-meting deelnamen als nieuwe unieke respondenten.

ENQUÊTE

Mede aan de hand van de ervaring en resultaten van de 0-meting is de vragenlijst voor de 1-meting aangepast vormgegeven, er zijn dus geen gelijke meetinstrumenten toegepast. Het biedt daarmee deels een vergelijking, maar het betrof ook in zichzelf een vergelijkende enquête.

De totale groep kan worden beschouwd als een representatieve steekproef op het niveau van de regio Twente en zo kunnen dan ook de uitkomsten worden gewogen.

3.2

Een groot aantal sport- en beweegaanbieders geeft in de 1-meting aan dat SONS'22 positieve impact heeft gehad op de bekendheid van en aandacht voor aangepast sporten. Een klein deel van de sport- en beweegaanbieders geeft aan dat SONS'22 ook directe impact op het eigen sport- en beweegaanbod heeft gehad. Zij rapporteren nieuwe

IMPACT SONS'22

aanwas en instroom van leden, of ontstaan van nieuw of meer aanbod. Wanneer gekeken wordt naar de categorie die aangeeft dat SONS'22 niet of nauwelijks impact heeft gehad op het eigen sport- en beweegaanbod blijkt dat zij op diverse items (zie paragraaf 3.3 t/m 3.6) wel enige positieve invloed van SONS'22 melden.

3.3

ONTSTAAN EN DUURZAAMHEID VAN HET AANBOD

Het aangepast sport- en beweegaanbod ontstond veelal op initiatief van de sportaanbieder of de doelgroep (begeleiding) zelf.

Het ontwerp van de activiteiten vond veelal plaats met de doelgroepbegeleiding, dus vrijwilligers en professionals met kennis van de doelgroep.

Dezelfde conclusies kunnen worden getrokken over het aantal vrijwilligers en/of trainers/coaches dat betrokken is bij het aangepaste sport- en beweegaanbod. Hun aantal is gemiddeld genomen gelijk gebleven en daar waar het is toegenomen wordt dit gelieerd aan SONS'22.

Voor zowel deelnemers als vrijwilligers wordt door sommige sport- en beweegaanbieders ook bij gelijkblijvende aantallen gesteld dat SONS'22 hier positief aan heeft bijgedragen. Diverse sport- en beweegaanbieders rapporteren afname in aantallen door de Coronapandemie en (financiële) energiecrisis, een behoud van met name sporters is impliciet dan al als winst beschouwd. Daarmee lijkt het Twentse beeld zich positief af te tekenen tegen de landelijke deelnamegegevens tijdens en na de Corona-lockdowns.

Het grootste deel van het aangepaste sport- en beweegaanbod bestaat langer dan 10 jaar, maar ook een substantieel deel van het aanbod (circa 25%) is ontstaan in het afgelopen decennium. Dat past enerzijds bij de persoonlijke betrokkenheid van initiatiefnemers wat betreft het duurzame aanbod en anderzijds bij de toenemende aandacht voor dit thema bij nieuw ontstaan aanbod.

Gevraagd naar de toekomstbestendigheid van het bestaande sport- en beweegaanbod ontstaat er een wisselend beeld;

42% van de sportverenigingen sprak zich voorafgaande aan het evenement onzeker uit over het toekomstperspectief.

Uit de 1-meting spreekt eenzelfde wisselend beeld, sport- en beweegaanbieders zijn wat toekomstperspectief grofweg in de te delen in drie categorieën die alle drie evenveel vertegenwoordigd lijken. Er is een groep die de kwetsbaarheid van het eigen aanbod inziet door een beperkt aantal vrijwilligers en/of deelnemers, er is een groep die door wil gaan op de ingeslagen weg en streeft naar

stabiliteit en er is een groep die zich meer open heeft gesteld of wil stellen voor meer passend maatwerk voor g-sporters.

In de eerste categorie valt op dat een aantal aanbieders heel expliciet verwijst naar de financiële haalbaarheid van het aangepaste sportaanbod. Door stijgende energie- en huurprijzen bestaat het risico dat activiteiten met relatief weinig massa in deelname het eerste mogelijke slachtoffer zijn. In de tweede categorie valt op dat stabiliteit als een positieve uitkomst wordt beschouwd en men dit veelal vanuit optimisme over de toekomst ambieert. In de derde categorie valt op dat respondenten zich expliciet uitspreken over de maatschappelijke waarde van het aangepaste sportaanbod en over het belang en de kracht van brede samenwerking om dit te waarborgen.

3.4

SAMENWERKING RONDOM HET AANBOD

Het ontstaan van het bestaande aanbod en het ontwerp van de activiteiten vindt voor een belangrijk deel plaats in samenwerking met stakeholders. Bij het ontstaan betreft dat veelal de doelgroep en diens naasten (familie of in mindere mate zorgverleners) en de overheid via subsidiering, bij het ontwerp zijn dezelfde partijen maar ook zorg en onderwijs wisselend betrokken.

De toeleiding naar het aangepaste sport- en beweegaanbod loopt veelal via de doelgroep zelf, dan wel via trainers en begeleiders

(69%) gevolgd door toeleiding door de zorginstelling (41%) die daarmee ook een belangrijke rol speelt.

In het organiseren en aanbieden van de sport- en beweegactiviteiten vindt al relatief veel samenwerking tussen partijen en domeinen plaats. Meer dan 40% van de activiteiten wordt in samenwerking met een andere partij georganiseerd, hoofdzakelijk met professionals of partijen uit de zorg, het welzijnsveld of het onderwijs.

over bestaande samenwerkingen stellen respondenten in de 1-meting in een derde van de gevallen dat deze samenwerking in de afgelopen periode is verbeterd.

In de 1-meting geven daarnaast maar liefst 19 sport- en beweegaanbieders aan dat er in de afgelopen periode nieuwe samenwerkingen zijn aangegaan met één of meerdere samenwerkingspartners. Het merendeel betreft dat samenwerking met andere

sport- en beweegaanbieders (19), de gemeente (9) en het bedrijfsleven (5). Die nieuwe samenwerkingen zijn praktisch van aard door uitwisseling en uitleen van materiaal, als ook inhoudelijk door het uitwisselen van kennis.

Er lijkt daarmee in de achterliggende periode en op dit moment een ontwikkeling gaande te zijn van een meer naar buitengerichte houding van sport- en beweegaanbieders en/of een meer open houding van aanpalende sectoren. Vanuit de resultaten kan dit niet expliciet worden toegeschreven aan SONS'22, al lijkt een verband aannemelijk.

3.5 KWALITEIT VAN HET AANBOD

De zelf beoordeelde kwaliteit van het aanbod (gemiddeld – hoog) en de begeleiding (hoog – zeer hoog) bleek uit de 0-meting gemiddeld genomen hoog.

Het evalueren van het aanbod en de activiteiten speelt een belangrijke rol in het waarborgen van de kwaliteit, ruim 80% van de aanbieders geeft aan dit regelmatig te doen. Veelal vindt evaluatie plaats tussen begeleidend kader onderling, in minder gevallen worden daar ook bestuur en/of de doelgroep (of hun naasten) bij betrokken.

In de 1-meting geven sport- en beweegaanbieders aan dat de kwaliteit van het aanbod in de achterliggende periode gelijk is gebleven of is gestegen.

Een stijging van de kwaliteit wordt voor een relatief klein deel toegeschreven of in verband gebracht met SONS'22.

Over de kwaliteit van het kader wordt in de 1-meting door sport- en beweegaanbieders gesteld dat deze gemiddeld genomen gelijk is gebleven. Hierover wordt dus beoordeeld dat er nauwelijks wijzigingen hebben plaats gevonden en daarmee is de invloed van SONS'22 volgens de respondenten op dit specifieke aspect op korte termijn (nog) niet zichtbaar.

3.6

KANSEN EN BEDREIGINGEN

Impliciet en expliciet rapporteren respondenten enkele kansen en bedreigingen voor het voortbestaan van het eigen aangepaste sport- en beweegaanbod.

In termen van bedreigingen maakt de sterke betrokkenheid van naasten en vrijwilligers met een hoge affiniteit de toekomstbestendigheid van veel initiatieven kwetsbaar. Want bij uitval van deze betrokkenen is er geen directe achtervang of opvolging georganiseerd.

Tevens blijkt een te kleine vraag (of bereik) een belangrijke beslisfactor voor sport- en beweegaanbieders om aangepaste activiteiten al dan niet aan te blijven bieden. De kwestie van vraag en aanbod is heel dominant en voor vele niet-aanbieders ook redenen om geen aanbod op te starten. Een andere, actuele bedreiging betreft de toenemende kostprijs van (aangepast) sport- en beweegaanbod onder invloed van stijgende energie- en huurprijzen.

De samenhang met een (te) laag bereik versterkt deze bedreiging.

Wat betreft kansen zijn aanbieders het er over het algemeen over eens dat er meer aandacht voor het aangepast sporten zou moeten zijn.

Zij hopen hiermee de doelgroep beter te bereiken en ook de doelgroep breder te kunnen betrekken.

Het werven en opleiden van de juiste vrijwilligers wordt gezien als een kans. Wat daarbij vooral wordt genoemd is het zien van kansen in samenwerkingen met andere partijen die over de specifieke kennis en kunde beschikken om de doelgroep te begeleiden (zorg en onderwijs).

Ook samenwerking met gemeente en andere sportverenigingen wordt als kans gezien, om zo samen activiteiten te organiseren en de toestroom van deelnemers te vergroten.

Wat niet door de respondenten genoemd wordt, maar wat wel uit de resultaten blijkt is dat het merendeel van het bestaande aanbod toegankelijk is voor 18-55 jarigen. Er lijkt zodoende ruimte en kans om meer aanbod te creëren voor een jongere doelgroep en hen daarmee eerder en wanneer aan de juiste voorwaarden wordt voldaan langer te binden en te behouden in de sport.

3.7 RECENTE PRAKTIJKBEVINDINGEN

Bij de organisatie van SONS'22 waren 22 Twentse sport- en beweegaanbieders betrokken. Na afloop van het evenement zijn zij (n=14) gevraagd naar de eigen betrokkenheid bij het aangepast sporten (Stichting SONS'22 Twente, 2022). Negen sportverenigingen hadden op dat moment (nog) geen aangepast sport- en beweegaanbod voor mensen met een verstandelijke beperking. Slechts twee verenigingen gaven te kennen niet te willen of kunnen bijdragen aan het aangepast sporten in Twente, beide om organisatorische redenen. Er heerst onder deze sport- en beweegaanbieders dus een hoge bereidheid het sport- en beweegaanbod open te stellen en/of aan te passen voor de doelgroep.

Meerdere sportverenigingen, van wielrennen tot badminton, geven te kennen de positieve ervaringen uit het evenement om te willen zetten in nieuw duurzaam aanbod voor de doelgroep, aangepast of volledig geïntegreerd.

Er hebben zich al recente praktijkvoorbeelden van een groeiend aantal deelnemers of een groeiend aanbod voorgedaan die aantoonbaar gelieerd zijn aan SONS'22, zoals bijvoorbeeld de explosieve ledengroei van Only Friends Twente, de inclusieve deelname van g-sporters aan de Triathlon Holten (en diverse daaropvolgende sportevenementen in Twente), de opstart van G-basketball door basketbalvereniging Jolly Jumpers (i.s.m. VAST) in

Tubbergen, de vlucht die framerunningactiviteiten bij MPM Hengelo hebben doorgemaakt en het ontstaan van een g-voetbaltoernooi bij SVZW in Wierden. En er zijn meer concrete voorbeelden te vermelden.

Ook is aantoonbaar meer aandacht voor het thema binnen andere domeinen dan de sport.

Dat zo blijkt uit het voorbeeld van speciaal onderwijsinstelling VSO De Brug die expliciet het sport- en beweeggedrag van haar populatie heeft onderzocht en tracht te beïnvloeden, maar ook uit de betrokkenheid van zorginstellingen bij het evenement en reguliere sport of uit de (lichte) uitbreiding van de formatieve inzet van buurtsportcoaches op dit specifieke thema.

04

GEMEENTELIJKE EN BOVENGEMEENTELIJKE SAMENWERKING IN TWENTE

Voor dit onderzoek zijn 49 Twentse betrokken en/of belanghebbende organisaties bevroegd op het probleem en de rol die samenwerking kan spelen in het oplossen van het probleem. De organisaties vertegenwoordigden overheid (18), zorg en welzijn (10), onderwijs (6) en sport (15) als de meest invloedrijke sectoren in de omgeving van mensen met een verstandelijke beperking.

In deze interviews is gezocht naar het antwoord op de volgende vraag: "Hoe kan samenwerking bijdragen aan het verbeteren van het aangepaste sportaanbod en de deelname daaraan door de doelgroep?". De interviews zijn semi-gestructureerd vormgegeven langs vijf sleutelbegrippen: 'beleid', 'doelgroep', 'aanbod', 'belemmeringen' en 'samenwerking'.

4.1

BELEID

De aanwezigheid van beleid op het stimuleren van sport en bewegen voor de doelgroep verschilt per sector. Op het niveau van de afzonderlijke Twentse gemeenten (overheid) zijn diverse verschillen waar te nemen in de beleidsaandacht, organisatiecapaciteit en werkwijzen die van toepassing zijn op het thema aangepast sporten. Maar gemeenschappelijk geldt dat alle gemeenten het thema 'inclusief sport en bewegen' in hun beleid hebben verankerd, in de Twentse visie en/of in het lokale sport- en preventieakkoord.

Voor de sector zorg en welzijn geldt dat men breed het belang van sport en bewegen voor de doelgroep erkent, maar het verschilt per instelling of hier ook actief beleid op gevoerd wordt.

Het speciaal onderwijs benoemt dat zij een eigen curriculum heeft met daarbij de onderwijsleerdoelen die worden gesteld voor het wettelijke verplichte bewegingsonderwijs.

Actief beleid op het buitenschools stimuleren van sportieve inclusie door en voor leerlingen ontbreekt vooralsnog.

In de sport is aangepast sportaanbod veelal geen

resultaat van verenigingsbeleid, maar van particulier initiatief.

Omgekeerd krijgt door het ontstaan van specifiek aanbod de doelgroep incidenteel wel een plek in het verenigingsbeleid.

4.2

Uit de interviews (en een vragenlijst onder gemeenten) is naar voren gekomen dat de doelgroep voor het aangepaste sporten varieert en breed opgevat wordt. Er wordt niet alleen ingezet op de doelgroep mensen met een verstandelijke beperking, maar er wordt voornamelijk gekeken naar het inclusief sporten en bewegen. Daarmee worden de personen bedoelt die 'niet mee kunnen doen met een reguliere sport'.

Het algemene beeld is dat gemeenten op beleidsniveau geen zicht hebben op de omvang en aard van de doelgroep.

DOELGROEP

Daarmee geven ze te kennen geen beeld te hebben bij wat de doelgroep op (inter) persoonlijk niveau beweegt.

. De gemeenten geven aan beter inzicht te hebben in de omgevingsfeer, men heeft relatief goed zicht op de aanwezigheid van specifiek aangepast sport- en beweegaanbod.

4.3

Bekendheid met het sport- en beweegaanbod lijkt te verschillen per sector. Gemeenten geven over het algemeen blijk van een redelijk zicht op het bestaande aanbod, met name in de zorg en het onderwijs ontbreekt dat beeld.

Het is wenselijk dat zij daar systematischer en veelvuldiger over worden voorgelicht, als ook over het belang van deelname.

AANBOD

Een aantal respondenten stelt dat er meer sportaanbod mag komen, omdat dit vaak beperkt is in verschillende gemeenten. Sport- en beweegaanbieders stellen ervoor open te staan aangepast sportaanbod aan te bieden, mits er voldoende behoefte is vanuit de doelgroep. De vraag lijkt daarbij voor het aanbod te moeten gaan. Juist op die vraagzijde is weinig zicht. Dat geldt voor zowel sport- en beweegaanbieders met als zonder aangepast sportaanbod, ze vinden het moeilijk de doelgroep te bereiken. Voor de doelgroep geldt dat zij weinig zelforganiserend zijn, waardoor het stellen van de vraag of een gezamenlijke mobilisering niet van hen verwacht mag worden.

4.4

De belemmeringen die door de respondenten genoemd worden zijn vooral in te delen op het omgevings- en beleidsniveau. Te denken valt aan het ontbreken van voldoende sportaanbod in de regio, de beperkte kennis en kunde van het kader als ook financiële en vervoersbeperkingen.

Gekeken naar specifiek respondenten uit zorg en onderwijs noemen zij vaker belemmeringen die naar interpersoonlijke en persoonlijk niveau zijn in te delen, daarmee lijken zij meer blijk te geven zicht te hebben op (de directe omgeving van) de doelgroep.

Gemeenten geven unaniem aan sport- en beweegaanbieders te willen ondersteunen bij het creëren van meer gepast sport- en beweegaanbod.

Opvallend is dat onderwijs en zorg beide (incidenteel) aangeven ook eigen beweegaanbod te organiseren om de gezonde leefstijl van hun doelgroep daarmee te stimuleren. Deze beweegcontexten blijven veelal buiten beschouwing wanneer we spreken over 'aangepast sporten'. Echter moet opgemerkt dat hier grote verschillen te constateren lijken tussen de afzonderlijke onderwijs- en zorginstellingen.

BELEMMERINGEN

Opvallend is dat gemeenten (in eigen vragenlijst) een zeer uiteenlopend beeld schetsen van mogelijke belemmeringen en daarmee geen eenduidig beeld lijken te hebben op de kern van 'het probleem'.

Om belemmeringen weg te nemen, zijn er een aantal interventies ingevoerd, maar deze interventies hebben niet altijd het gewenste effect. Dat lijkt in verband te staan met het gebrek aan kennis over de daadwerkelijke aard van de belemmeringen.

4.5 LOKALE SAMENWERKING

Iedere Twentse gemeente heeft het inclusief sporten als ambitie in lokaal beleid verankerd, direct in gemeentelijke nota's of indirect in het lokale sportakkoord. Daarmee is het een gedragen thema wat op ieder lokaal niveau in Twente 'leeft'.

Nadat bekend werd dat SONS '22 naar Twente zou komen hebben alle gemeenten lokaal ingestemd met actieve deelname aan het platform Uniek Sporten, waarvoor als voorwaarde geldt dat er lokaal een verantwoordelijk aanspreekpunt voor het aangepast sporten dient te zijn.

Zodoende hebben alle Twentse gemeenten nu een lokale contactpersoon specifiek voor het aangepast sporten.

Veelal betreft dit een combinatiefunctionaris of buurtsportcoach in dienst bij een lokale partnerorganisatie van de gemeente.

Het initiële doel dat er lokale werkgroepen zouden worden ingericht die zich breed zouden richten op aangepast sporten blijkt in de veel gevallen niet te zijn geslaagd, samenwerking tussen partijen richtte zich in dat verband nagenoeg volledig op de operationele organisatie van de diverse toernooien en wedstrijden onder de vlag van SONS'22 vanuit ingerichte toernooicommissies.

Voorafgaande aan SONS '22 hebben diverse side-events plaatsgevonden waaronder de Sportcarroussel, een lokaal evenement in alle Twente gemeenten waar de doelgroep kennis kon maken met het aangepaste lokale sport- en beweegaanbod. Tijdens het evenement vond er uitwisseling tussen aanbieders, betrokken intermediaire organisaties en de doelgroep plaats. Deze ontmoeting en uitwisseling werd algemeen gezien als één van de waardevolle opbrengsten van dit side-event. Het gold zo als aanjager voor verdere kennismaking en samenwerking tussen de verschillende organisaties.

Daarmee werd ook de vinger op een zere plek gelegd, zo blijkt uit het evaluatierapport Sportcarroussel (Deventer Sportploeg, 2022). Er is in veel gemeenten een redelijk aanbod, maar de samenwerking ontbreekt. De versnippering is vaak groot en men kent elkaar niet. Dat leidt tot concurrentie i.p.v. samenwerking en is een gemiste kans voor het aangepast sporten. Een lokale regisseur of een grotere rol (lees; meer uren) voor de combinatiefunctionaris aangepast sporten kan bijdragen aan meer verbindingen tussen aanbieders, zo wordt geconcludeerd.

Huidige samenwerkingen binnen de gemeente zitten voornamelijk op verkennend niveau: er wordt voornamelijk kennis en kunde uitgewisseld.

Tevens kan er geconcludeerd worden dat veel partijen open staan om samen te werken ten behoeve van het aangepaste sporten in de gemeenten.

De voorkeur gaat er daarbij wel naar uit om eerst op lokaal niveau te beginnen met meer integrale samenwerking.

Organisaties in de domeinen zorg en (speciaal) onderwijs lijken specifiek ontvankelijk voor samenwerking, onderling en met andere domeinen binnen en de buiten de eigen gemeentegrenzen. Als intermediaire organisaties kunnen

zij in toeleiding, kwaliteit van begeleiding en kwaliteit van aanbod vanuit hun positie en expertise een belangrijke rol spelen in een succesvol samenspel voor de doelgroep.

Aangegeven wordt dat binnen de gemeentelijke organisatie nog winst lijkt te halen in een betere onderlinge afstemming en uitwisseling tussen het beleidsterrein sport en bewegen en aanpalende beleidsterreinen binnen het sociaal domein (denk aan de WMO, vervoer, zorg, onderwijs, etc.). Dit kan ten goede komen aan het doelgroepcontact en de dienstverlening richting de doelgroep als het bijvoorbeeld gaat om het optimaliseren van vervoer of het voorzien in hulp- of sportmiddelen.

4.6 REGIONALE SAMENWERKING

De organisatie van SONS'22 is een ultiem voorbeeld van de regionale Twentse samenwerking en een gevolg van de eerdergenoemde Twentse visie.

Niet eerder werd dit evenement georganiseerd en gehuisvest door zoveel samenwerkende gemeenten.

Samen kwamen zij tot een BID-book, samen hebben zij voor een belangrijk deel gefinancierd en samen stonden ze in voor de organisatie van het evenement.

Nadat bekend werd dat de regio SONS'22 mocht organiseren is besloten daartoe een professioneel projectbureau in te richten die de volledige operationele organisatie op zich heeft genomen.

De bestaande regionale samenwerkingsstructuur via een bestuurlijk en ambtelijk overleg (voorzeten door de Vereniging Sport en Gemeenten) als ook de werkgroep overleggen vanuit de Twentse visie bleven onafhankelijk daarvan functioneren.

De werkgroep 'Inclusief sport en bewegen' nam als vanzelfsprekend ruimte voor SONS'22 op haar agenda en bood plaats aan regionale ambtelijke afstemming rondom alle facetten met betrekking tot de organisatie van SONS'22. Gezamenlijk werd zo gewerkt aan een doel, betrokkenen geven aan dat dit goed was voor de onderlinge energie en contacten. Naar mate het evenement naderde werd het overleg breder en praktischer in de voorbereiding van SONS'22. Het ging daardoor ook gericht over de praktische organisatie van side-events en het hoofdevenement. De afstand tot legacy en beleid werd daarmee groter, dat verdient daardoor meer aandacht.

De werkgroep ziet het nu na a oop van het evenement als een urgent doel om de nalatenschap van SONS'22 te faciliteren en aan te jagen waar nodig en mogelijk.

Aan de werkgroep nemen alle veertien Twentse gemeenten actief deel, het initiatief tot en de voorbereiding van het overleg is belegd bij drie afgevaardigde ambtenaren vanuit drie Twentse gemeenten om daarmee de kwetsbaarheid (van één kartrekker) die er voorheen was te beperken.

Alle gemeenten zijn van mening dat de Special Olympics een goed aanjaagmoment is om het aangepaste sporten beter en breder op de kaart te zetten. Het aangepaste sporten is een onderwerp dat regionaal opgepakt moet worden, zo vinden respondenten. Belangrijke voorwaarde die naar voren komt voor een succesvolle samenwerking betreft het delen van expliciete gezamenlijke ambitie en bijbehorende doelen. Deze voorwaarde wordt ook bevestigd vanuit de literatuur. Het nodigt uit om de voorliggende Twentse visie voor de komende periode daarop aan te scherpen.

Samenwerking heeft naar verwachting van de betrokken partijen een indirecte invloed op het verbeteren van het sportaanbod en -deelname daaraan. De belemmeringen moeten eerst weggenomen worden, voordat de sportdeelname toeneemt. En samenwerking is daar mogelijk een goede oplossing voor. De impliciete hypothese van de opdrachtgevers, dat samenwerking bijdraagt aan het bevorderen van sporten en bewegen door de doelgroep, lijkt daarmee bevestigd.

Het thema leent zich, zo wordt breed erkend, voor regionale aanpak en wekt bovenlokaal veel betrokkenheid. Gemeenten geven echter aan de meerwaarde in eerste instantie vooral te zien in lokale samenwerking, op termijn of in prioriteit schaalbaar naar bovenlokale samenwerking (tussen buurgemeenten) en op regionaal niveau vooral te streven naar afstemming en uitwisseling (regio Twente). Dit komt niet geheel overeen met de Twentse visie waarin gestreefd lijkt te worden naar een meer intensieve regionale samenwerking, ook op uitvoeringsniveau, op dit thema.

4.6.1

REGIONALE SAMENWERKING OP BELEIDSNIVEAU

Op regionaal beleidsniveau ligt nu de hernieuwde 'Twentse visie op sport en bewegen' bestuurlijk voor ter vaststelling.

Momenteel geldt op het niveau van de regio Twente daarmee formeel een tussenperiode waarin nog geen bestuurlijke besluitvorming over de nieuwe visie, structuur en werkwijze heeft plaats gehad. Daarmee is formeel ook nog geen uitspraak gedaan voor financiering van een mogelijk 'uitvoeringsbudget' (naar rato door de veertien gemeente) op dit specifieke thema.

Wel is het thema 'Inclusief Sporten' opnieuw een centraal gemeenschappelijk speerpunt, meer specifiek verwoord is het doel om de nalatenschap en energie van SONS'22 optimaal te benutten ten behoeve van meer en beter bewegen door mensen met een beperking. Expliciet wordt daarbij ook gezegd dit op lokaal niveau uit te nutten.

Een voorgenomen drempelvoorwaarde in de hernieuwde visie is voor gemeenten een volledig commitment en deelname aan de regionale werkgroep en bijbehorende financiering, om zo het draagvlak te formaliseren. Hiermee lijkt een belangrijke stap te worden gezet om het aangepast sporten ook de komende jaren bovenaan de regionale sport- en beweegagenda te zetten.

Vanuit de interviews en de Nederlandse beleidspraktijk (als bijvoorbeeld NLSportraad) wordt gewezen op de meer bestuurlijke mogelijkheid tot regionale afstemming op de totstandkoming van voorzieningen (accommodaties) en regelingen (subsidies en uitkeringen).

4.6.2

REGIONALE SAMENWERKING OP UITVOERINGSNIVEAU

De samenwerking in de praktijk was over de afgelopen jaren heel zichtbaar, duidelijk en gebaseerd op een gemeenschappelijk doel (een van de basisvoorwaarden voor succesvolle samenwerking): samen werken aan het aantrekken en organiseren van SONS'22. Voor de komende periode is dat gemeenschappelijke doel minder tastbaar en minder concreet beschreven.

Op bovenlokaal en regionaal uitvoeringsniveau is met het aanwijzen van een contactpersoon Uniek Sporten (en daarmee aangepast sporten) volgens gemeenten echter wel een belangrijke eerste basisvoorwaarde gecreëerd op uitvoeringsniveau.

Hiermee is het thema in de uitvoeringsformatie in alle gemeenten opgenomen en is er een netwerk van professionals gecreëerd die potentieel onderlinge afstemming en uitwisseling kunnen organiseren en intensiveren.

Vanuit zowel de interviews als vanuit de Nederlandse beleidspraktijk (zie bijvoorbeeld NLSportraad) blijkt er tevens draagvlak voor een meer experimentele en/of praktische aard van regionale samenwerking (regiocoach aangepast sporten).

In deze beoogde samenwerking lijkt een verbindende rol voor het in 2021 opgerichte Sportnetwerk Overijssel weggelegd (i.o.v. Provincie Overijssel). Zij streven naar een verbindende rol in het realiseren van een optimaal sport- en beweegklimaat in Overijssel. Met het wegvallen van Sport Service Overijssel en de herpositionering van de Vereniging Sport en Gemeenten is regie op het ambtelijk en bestuurlijk regionaal overleg kwetsbaar.

Op uitvoeringsniveau en in realisatie is het draagvlak en enthousiasme onder het Twentse bedrijfsleven aantoonbaar groot, zij hebben zich verbonden aan het evenement (via sponsoring) en het is de uitdaging hen blijvend betrokken te houden. Daar lijkt basis voor in het door hen uitgesproken commitment op toekomstige projecten en/of evenementen via projectbureau die ten goede komen aan het bewegen door de doelgroep.

05

CONCLUSIES EN LESSEN

5.1

Op lokaal en regionaal niveau blijkt dat de organisatie van de Special Olympics Nationale Spelen 2022 in Twente een verbindende rol heeft gespeeld in het bij elkaar brengen van belanghebbenden.

I. In lokale toernooicommissies, in legacy-activiteiten en in de regionale afstemming maakten diverse organisaties en sleutelfiguren kennis met elkaar en met de samenwerkingsmogelijkheden die dat bood. Daarmee is een belangrijk deel van de doelen gehaald, naast ook de organisatie van een betekenisvol en stralend evenement.

Gesteld kan worden dat de Special Olympics Nationale Spelen 2022 in Twente haar impact heeft gehad. Niet in de laatste plaats via de persoonlijke impact op de deelnemers, hun begeleiders en bezoekers van het evenement, maar ook in de media- en beleidsaandacht die de doelgroep en de aangepaste sport voor, tijdens en na het evenement heeft gekregen.

CONCLUSIES

De positieve invloed van SONS'22 op het ruime aangepaste sport- en beweegaanbod in Twente is heel zichtbaar in diverse expliciete voorbeelden van nieuw aanbod, integratie van de doelgroep binnen sportevenementen of een toenemend aantal deelnemers bij bestaand aangepast aanbod. De impact van SONS'22 lijkt zich in meer algemene zin ook te openbaren in een meer open houding bij sport- en beweegaanbieders zonder aangepast sport- en beweegaanbod, in de toegenomen kwaliteit van bestaand aangepast sport- en beweegaanbod en vooral in de toenemende en/of verbeterde samenwerking tussen de diverse betrokken sport- en beweegaanbieders en hun partners.

SONS'22 heeft direct vooral impact gehad op de direct betrokkenen, maar heeft op deze korte termijn nog beperkt geleid tot gedragsverandering bij intermediaire organisaties.

De samenwerking die is ontstaan dankzij en binnen de organisatie van SONS'22 kan hier op de langere termijn wel aan bijdragen zolang er blijvend geïnvesteerd wordt. Zodat het mogelijk belangrijkste deel van de doelen kan worden behaald blijvend te werken aan een inclusieve sportinfrastructuur.

De bereidheid en betrokkenheid van relevante betrokken organisaties, in de domeinen sport, zorg en welzijn, onderwijs en overheid, om samen te investeren in de sport- en beweegdeelname van mensen met een (verstandelijke) beperking is groot.

Dat biedt voedingsbodem voor meer en betere samenwerking, waarvan partijen zelf vinden dat dit een belangrijke voorwaarde is: samenwerking is nodig.

Op microniveau, in de organisatie van het aanbod, zijn er al relatief veel samenwerkingen tussen de sport en andere belanghebbenden. Echter de waarde van de zorg- en onderwijssector blijft in algemene zin wat onbenut,

terwijl hun toegevoegde waarde in kennis en expertise over de begeleiding en toeleiding van de doelgroep groot kan zijn.

Het is relevant om vanuit de overheid (beleidsniveau) en de sport (omgevingsniveau) de brug naar de doelgroep te slaan via het interpersoonlijke niveau waarop zorg- en onderwijsorganisaties zich verhouden tot de doelgroep (de niet-sporters).

De gemeentelijke (uitvoering)organisaties zien voor zichzelf een belangrijke rol weggelegd in het verbinden en betrekken van intermediaire organisaties met elkaar en met de doelgroep. Gemeenten spreken uit daarin en ook op het niveau van beleid(regelingen) faciliterend te willen zijn. Daartoe lijkt het van belang dat lokaal een beter beeld ontstaat van de doelgroep, de spelers en het landschap. Dat vraagt om beleidscapaciteit en -urgentie, maar bovenal om samenspel.

5.2

Vanuit de analyse van de bevindingen, resultaten en conclusies van dit onderzoek zijn diverse lessen te trekken die mogelijk van belang kunnen zijn voor het inrichten van toekomstig beleid en het handelen in

LESSEN

de praktijk. Om daarmee te werken aan de ambitie die de Stichting Special Olympics Nationale Spelen Twente 2022 zichzelf heeft gesteld:

"We willen werken aan een maximale voorlaten- en nalatenschap (legacy) door noaberschap, samenwerken en omzien naar elkaar. Ook na 2022 willen we door samenwerking blijvend werken aan een inclusieve sportinfrastructuur en in het bijzonder aan meer integratie van de G-sport bij de reguliere sportverenigingen en sportevenementen."

Kies een leidend beleidsprincipe en begrip van inclusie als vertrekpunt.

Inclusie vanuit geïntegreerd meedoen of vanuit beweegstimulering leidt tot een mogelijk andere benadering van de oplossing. Waar het eerste zich richt op sociale inclusie door deelname in bestaande structuren kan het tweede zich richten op vitale inclusie en daarmee tot meer beweging in speciale zorg- en onderwijssystemen voor de doelgroep. Een gezamenlijk perspectief kiezen is daarom relevant, in de visie van de gemeenten lijkt 'kansengelijkheid' de gemene deler en neigt daarom meer naar sociale inclusie.

Inclusie is geen sportspecifiek probleem, benader het domeinoverstijgend.

Inclusie is een breed begrip, maar ook een brede opgave. De doelstelling om de sport inclusief te maken is niet exclusief een opgave voor de sportsector, daar zijn meerdere beleidsvelden en organisaties verantwoordelijk voor. Bij de ratificering van het VN-verdrag voor de rechten van personen met een beperking heeft de overheid beloofd om mensen met een beperking dezelfde mogelijkheden te bieden om deel te nemen aan de samenleving als mensen zonder beperking. Om zicht te krijgen en houden op de ontwikkelingen in de deelname, waar achterstanden zitten en welke belemmeringen er zijn, is het belangrijk om de deelname van mensen met een beperking aan verschillende domeinen binnen de samenleving te monitoren en te stimuleren. Samenwerking in het monitoren en stimuleren met sectoren buiten de sport kan wellicht waardevolle inzichten opleveren en heeft mogelijk een breder bereik en impact dan alleen sport.

Vier en behoud het bestaande

Uit het onderzoek blijkt, ondanks veel ruimte voor uitbreiding en groei, in Twente een ruim en rijk aanbod aan aangepast sport- en beweegaanbod. Zonder de focus te verliezen op het uitbreiden en laten groeien van dit aanbod vraagt het ook zorg om de toekomstbestendigheid van het bestaande te waarborgen. Het bestaande aangepaste sport- en beweegaanbod is naar eigen zeggen sterk in kwaliteit, maar kwetsbaar in duurzaamheid. Risico's als een tekort aan (goed) kader, de relatief hoge kostprijs van het aanbod en de lage ervaren vraag vanuit de doelgroep maken dat de toekomstbestendigheid van dit specifieke aanbod regelmatig onder druk staat.

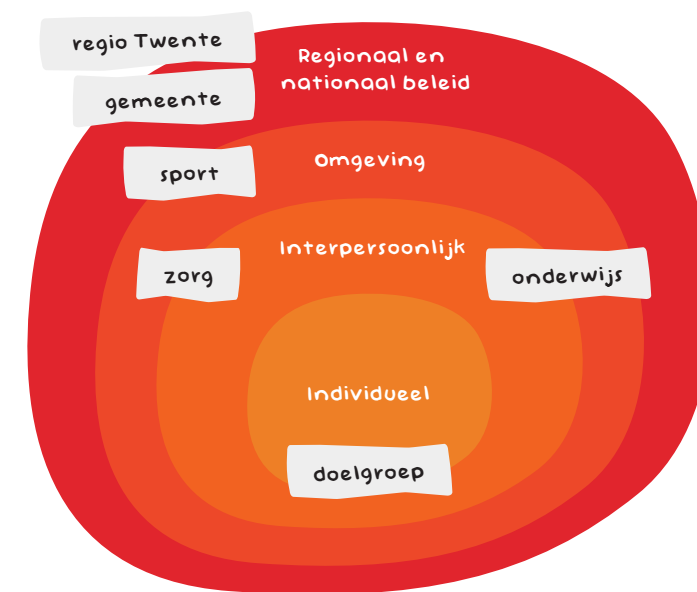
Door en voor; herken, ken en erken de doelgroep.

Er wordt tegenwoordig veel gesproken over de 'inclusie' van mensen met een beperking in de sport. Het is jammer dat dit minder met de doelgroep gebeurt, want ervaringsdeskundigheid draagt bij aan een betere afstemming tussen beleid, aanbod en de geleefde ervaringen. Ervaringsdeskundigheid geeft meer inzicht in de wensen en behoeften van sporters met een beperking (Leemrijse et al., 2019) en in de betekenis van een beperking in het dagelijks leven en hoe de maatschappij hierop reageert. In de dagelijkse sportpraktijk zien we dat beleidsmedewerkers, buurtsportcoaches, sportverenigingen en sportbonden dit inzicht maar beperkt hebben (De Jonge & Van Lindert, 2021). Een mogelijke oorzaak van deze 'blinde vlek' is dat mensen met een beperking niet participeren in het besluitvormingsproces en dat ervaringsdeskundigheid maar weinig wordt ingezet.

Een gelijkwaardige en inclusieve dialoog aangaan op basis van ervaringsdeskundigheid is een belangrijke stap in de richting van een inclusieve sportwereld. Het is daarom belangrijk nog scherper beeld te krijgen bij de omvang en definitie van de doelgroep, hen te leren kennen en hun ervaringsdeskundigheid en (on)mogelijkheden te erkennen. Dat bleek in de praktijk ook onderdeel van de succesformule in de organisatie van SONS'22.

Door en voor; herken, ken en erken de spelers.

We kennen een complex en omvangrijk landschap rondom de doelgroep, ook specifiek voor sport en bewegen. Het herkennen, steunen en benutten van met name de intermediaire organisaties en professionals kan van grote meerwaarde zijn. Daarin is het belangrijk te beseffen dat de sport zich op een ander niveau verhoudt tot de niet-sporter dan dat zorg- en onderwijsinstellingen dat doen. Zij kunnen als intermediair daarom van grote meerwaarde zijn in het bereiken, begrijpen en begeleiden van de doelgroep. Creëer lokaal een simpel en effectief landschap, dat de gemeente vanuit haar (voorgestelde) rol faciliteert, wat bijdraagt aan effectieve samenwerking tussen de relevante partijen.

Figuur 6 - Domeinen ingedeeld naar ecologisch model RIVM

Heb aandacht voor bewustwording en bewustzijn.

Het vergroten van de bewustwording van het belang van bewegen bij ouders, de doelgroep en zorginstellingen lijkt een belangrijk onderdeel van de opgave om mensen met een verstandelijke beperking deel te laten nemen aan sport en bewegen. De doelgroep kenmerkt zich door een laag niveau van zelforganisatie en is voor een belangrijk deel van sociaal-maatschappelijke deelname afhankelijk van de interpersoonlijke omgeving en van beleid. Het vergroten van bewustwording en bewustzijn kan onder andere door het integreren van bewegen in het beleid van zorg- en onderwijsinstellingen. En meer praktisch in het

dagelijkse werk van het personeel, door de kennis van het uitvoeren van laagdrempelige activiteiten te vergroten en de uitvoering ervan te bevorderen (Hoogendoorn & De Hollander, 2016). Dit verdient in het belang van het welzijn en de gezondheid van de doelgroep meer prioriteit.

Losraken van systeemwereld.

Om de hardnekkige belemmeringen te doorbreken dienen de klassiek ingerichte systemen, kaders en patronen wellicht doorbroken te worden. De bij de opgave betrokken domeinen overheid, zorg en welzijn, onderwijs en sport kennen allen een eigen systeemwereld. De doelgroep zelf lijkt zich ten opzichte van de samenleving grotendeels in een parallelle, door die systemen bepaalde, wereld te bewegen. Om tot inclusie van de doelgroep te komen is inclusie van systemen gewenst, een gezamenlijk gedefinieerd doel als vertrekpunt en niet de systematische inrichting. Veelgenoemd en kansrijk is daar bijvoorbeeld de nu binnen wettelijke kaders georganiseerde maatschappelijke ondersteuning van de doelgroep (via de Wmo) als belangrijk beleidsveld meer integraal te vormen naar ondersteuning die kansengelijkheid en inclusie bevordert.

Bouw duurvermogen op.

Inclusie is niet te bereiken door een sprint, maar heeft meer weg van een proces op weg naar de marathon. Naast beleid, capaciteit, organisatorische aanpassingen, het wegnemen van belemmeringen en stimulerende campagnes is ook verdergaande cultuurverandering nodig. Dat vergt de lange adem en dus ook de beleidscapaciteit die daarop moet worden ingericht. De opgave vraagt om urgentiebesef, visie en beleid voor échte gezamenlijke aanpak.

Samenwerking als werkvorm.

Samenwerking ontstaat en gaat niet vanzelf. Een gemeenschappelijke ambitie en focus is voorwaardelijk en een structuur (organisatie of kartrekker) die dit bewaakt en waarmaakt lijkt dan noodzakelijk. Dat geldt op lokaal niveau tussen organisaties binnen een gemeente, als ook op regionaal niveau tussen de afzonderlijke gemeenten. Niet “kiek’n wat’t wot”, maar gericht samen bepalen wat het wordt en die Twentse kar dan samen trekken.

Benut de vlam.

Ondanks dat duurvermogen nodig is, nodigt de huidige ‘flow’ na SONS’22 ook uit tot het aanzetten tot sprintjes. Het slagen in de toekomst hangt af van de gedeelde urgentie (in beleid) én zeker ook in meetbaar succes in de nabije toekomst (in uitvoering). Het is de kunst de vlam niet te laten doven en de vonkjes die het afgeeft blijvend aan te wakkeren.

Het evenement bracht heel veel partijen bij elkaar en in beweging en daarmee het aangepast sporten in de etalage. Partnerorganisaties uit het bedrijfsleven, de zorg en onderwijs verbonden zich met veel energie. SONS’22 bleek een katalysator voor lokale en regionale samenwerking.

Om dat te bewerkstelligen is een betrouwbare organisatie met aantoonbare organisatiekracht en een herkenbaar profiel opgebouwd, die breed werd gedragen en gewaardeerd. Het strekt de aanbeveling om dat wat in organisatiekracht is opgebouwd (door en binnen de Stichting Special Olympics Nationale Spelen Twente 2022) niet af te breken, maar te benutten als katalysator voor samenwerking en verbinding voor en met de doelgroep.

LITERATUUR

- De Jonge, M. & Van Lindert, C. (2020). *Het sport- en beweeggedrag van kinderen met een beperking. Een verkenning*. Utrecht: Mulier Instituut.
- Deventer Sportploeg (2022). *Evaluatie legacy Special Olympics Nationale Spelen Twente 2022 en Evaluatie Legacy Sportcarroussel bezoek 14 organiserende gemeenten*. Geraadpleegd via interne documentatie.
- Fonds Gehandicaptensport (2022). *SDI Rapportage, sportdeelname index april 2022*.
- Gutter, K. & Van Lindert, C. (2020). *Sporten en bewegen voor mensen met een beperking: beleid en activiteiten van gemeenten*. Mulier Instituut.
- Gutter, K., Van Lindert, C. & Van Kalmhout, J. (2021). *Sporten en bewegen voor mensen met een beperking: aanbod van verenigingen*. Mulier Instituut.
- Haak, A. (2013). *Special Heroes, sportstimulering en de rol van ouders*. Special Heroes Nederland.
- Haarmann, A., Voss, H. & Boeije, H. (2019). *Sporten en bewegen door mensen met een lichte verstandelijke beperking*. NIVEL.
- Hogeschool Windesheim (2022). *Belevingsonderzoek Special Olympics Nationale Spelen Twente 2022*. Zwolle.
- Hoogendoorn, M.P. & De Hollander, E.L. (2016). *Belemmeringen en drijfveren voor sport en bewegen bij ondervertegenwoordigde groepen*. RIVM.
- Kasteleijn, C. (2021). *Inclusie en diversiteit Wat, waarom en hoe?* Movisie.
- NLSportraad (2020). *De opstelling op het speelveld. Commissie organisatie en financiering van de sport*.
- RIVM (2021a). *Sportdeelname wekelijks. Het aandeel van de Nederlandse bevolking van 4 jaar en ouder dat één keer per week of vaker sport, meetjaar 2019*. Geraadpleegd 22 september 2022, van <https://www.sportenbewegenincijfers.nl/kernindicatoren/sportdeelname-wekelijks>.
- RIVM (2021b). *Clublidmaatschap. Het aandeel van de bevolking van 6 jaar en ouder dat lid is van een sportvereniging. Meetjaar 2018*. Geraadpleegd 22 september 2022 op www.sportenbewegenincijfers.nl/kernindicatoren/clublidmaatschap.
- Special Olympics (2022). *Mediawaarde en PR waarde berekend door Meltwater en Mediaweb*. Geraadpleegd via interne documentatie.
- Stichting Special Olympics Nationale Spelen Twente 2022 (2022). *Output evaluatie toernooicommissies*. Geraadpleegd via interne documentatie.
- Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap, New York, 13-12-2006, (2016). https://wetten.overheid.nl/BWBV0004045/2016-07-14#Verdrag_2
- VZinfo.nl (2021). *Verstandelijke beperking, Cijfers & Context, Huidige situatie*. Geraadpleegd op 28 juni 2021, www.vzinfo.nl.
- Van den Dool, R. , Van Lindert, C., van den Berg, S., & Wendel-Vos, W. (2022). *Deelname aan sport en bewegen door mensen met een beperking. Stand van zaken eind 2019*. Mulier Instituut.
- Van Lindert, C., De Jonge, M. & Balk, L. (2020). *Ontmoetingen tussen sporters met en zonder verstandelijke beperking*. Mulier Instituut.
- Van Lindert, C. & De Jonge, M. (2022). *Inclusief sporten en bewegen voor mensen met een beperking, landschap en betekenissen*. Mulier Instituut.
- Voskamp, D. & Koning, R. (2022). *Waarde van sport en bewegen voor mensen met een verstandelijke beperking*. Rebel Economics & Policy bv.
- Woittiez, I. B., Eggink, E. & Ras, M. (2019). *Het aantal mensen met een licht verstandelijke beperking*. Notitie ten behoeve van het IBO-LVB.
- Schipper, K. (2014). *Mensen met een verstandelijke beperking, de feiten op een rij*. Nederlands Tijdschrift Geneeskunde 158:B1105.

PLEZIERBELEVING

deelnemers

4,8/5

“

IK MAG EINDELIJK
LATEN ZIEN WAAR IK
DE AFGELOPEN TIJD ZO
HARD VOOR GETRAIND HEB!”

“

HET IS ECHT ÉÉN
GROTE FAMILIE, MET
MENSEN UIT ANDERE
STEDEN EN CLUBS.”

“

HIER IS IEDEREEN
EEN WINNAAR!”

PLEZIERBEPALERS:

- o samen spelen
- o prestaties neerzetten
- o de openingsceremonie
- o de vele fans
- o ontmoetingen met nieuwe vrienden

VIDEO:

MATE WAARIN HET EVENEMENT DE DEELNEMER LAAT STRALEN

Begeleiding en ouders

4,8/5

“

HET STRAALT
GEWOON, HET IS
EEN GEWELDIG
EVENEMENT!

“

TIJDENS DIT EVENEMENT
WORD JE GEZIEN OM WAT
JE WEL KAN EN NIET OM
WAT JE NIET KAN.”

“

HET SAMEN SPORTEN EN
MET ELKAAR NAAR EEN
DOEL WERKEN IS ERG GOED
VOOR DE DOELGROEP.”

ERVAREN IMPACT OP DEELNEMERS:

- o het uitzien naar dit evenement
- o een weekend lang samen genieten
- o groeiend zelfvertrouwen
- o groeiende zelfstandigheid

VIDEO:

In samenwerking met:

hogeschool
Windesheim